

تاریخ دهم

منوچه دوم

(نکات و خلاصه درس)

درس اول: تاریخ و تاریخ نگاری

تاریخ چیست؟

معانی مختلف واژه تاریخ:

۱- مجموعهٔ حوادث و رویدادهایی که یک فرد یا جامعه از سر گذرانده است.
مثال: تاریخ ایران یعنی مجموعهٔ حوادثی که بر سر مردم ایران در زمان گذشته آمده است.

۲- علم و روش‌های علمی که به وسیلهٔ آن رویدادهای گذشته بر اساس شواهد و مدارک، مطالعه و تحلیل می‌شوند.

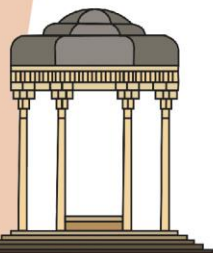
مثال: در نوشته‌ها و زبان مردم می‌شنویم: تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوران اشکانیان.

۳- تعیین روز و ماه و سال

مثال: تقویم سالانه.

ویژگی‌های رویدادهای تاریخی:

- ❖ دور از دسترس هستند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را مستقیم درک کرد، بلکه باید با استفاده از شواهد و مدارک آن‌ها را شناخت.
- ❖ تکرارناپذیر و غیرقابل تجربه هستند.
- ❖ مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطهٔ علت و معلولی دارند.

نقش انسان در تاریخ:

- ❖ نقش محوری و اساسی دارد.
- ❖ رویدادهای و تحولات تاریخی در نتیجه کنش (عملکرد و اقدام) متقابل انسانها با یکدیگر و با طبیعت پدید آمده‌اند.
- ❖ نهادها، جوامع، کشورها و در یک کلام تمدن نیز پیامد کنشهای فردی و جمعی انسانهاست.

علم تاریخ:

- ❖ به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسانها و جوامع در گذشته می‌پردازد.
- ❖ علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

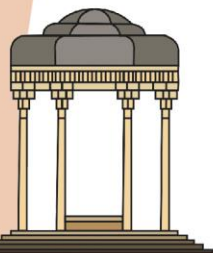
هدف علم تاریخ:

- ❖ شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است.
- ❖ این شناخت شامل تمام جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری می‌شود.

تاریخ‌نگاری و روش‌های پژوهش در تاریخ:

پیشینه تاریخ‌نگاری:

- ❖ تاریخ پیشینه بسیار کهنی دارد.
- ❖ با اختراع خط در حدود پنج‌هزار سال پیش، توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خود جلب شد.

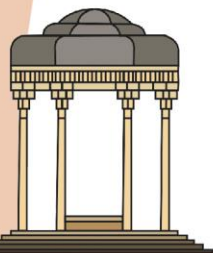
- ❖ قدیمی‌ترین متن تاریخی کشف‌شده، تکه‌ای از سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری با بیش از چهارهزار سال قدمت است که نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث آن دوران در آن ذکر شده است.
- ❖ از دوران باستان ایران خصوصاً دوره هخامنشیان و ساسانیان سنگ‌نوشته‌هایی باقی مانده که دلالت بر توجه ایرانیان به ثبت وقایع تاریخی دارد.
- ❖ سال‌نامه‌های دولتی در ایران باستان حاوی اخبار و رویدادهای مهم بوده است.
- ❖ تدوین و نگارش خدای‌نامه (خدای نامک) در زمان ساسانیان نمونه‌ای از دلبستگی ایرانیان به ضبط حوادث تاریخی است.

هرودت:

- ❖ تاریخ‌نگاری را در قرن پنجم قبل از میلاد در یونان باستان به مفهوم کامل خود رساند.
- ❖ پدر تاریخ لقب گرفت.
- ❖ کتاب تاریخ او کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی به‌جامانده از عصر باستان است.
- ❖ بخش عمده این کتاب به شرح جنگ‌های یونانی و ایران اختصاص دارد.

تداوم تاریخ‌نگاری:

- ❖ نویسندگان یونانی و رومی پس از هرودت فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند. رواج ادبیات و فلسفه تأثیر مهمی بر شکوفایی علم تاریخ در یونان باستان داشته است.
- ❖ در دوران اسلامی تاریخ‌نگاری در میان مسلمانان رواج زیادی داشت؛ مانند طبری و بیهقی.
- ❖ در آن دوران مورخان اغلب به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع می‌پرداختند و توجه چندانی به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی نداشتند.

- ❖ عمدهٔ تمرکز مورخان قدیم، اغلب به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع می‌پرداختند.
- ❖ برخی وقایع‌نویسان به عنوان منشی در خدمت شاهان بودند و آنان را در مسافرت‌ها و جنگ‌ها همراهی می‌کردند.
- ❖ بعضی مورخان درباری به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند که برای ثبت و نگارش رویدادها کاربرد داشت.

تحولات تاریخی در عصر رنسانس:

- ❖ تحولات دورهٔ رنسانس (قرون ۱۶ تا ۱۸ م.) شیوهٔ نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آورد.
- ❖ شیوهٔ جدید مبتنی بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی بود.

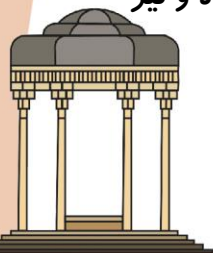
ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین:

- ۱- علم تاریخ، محدود به توصیف و شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی نمی‌شود، بلکه همهٔ ابعاد جوامع گذشته را در بر می‌گیرد.
- ۲- علم تاریخ صرفاً به ثبت و نقل رویدادهای گذشته بسنده نمی‌کند، بلکه زمینه‌ها، علل، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخ را نیز بررسی می‌کند.
- ۳- در پژوهش‌های علمی تاریخ، از یافته‌های دانش‌های مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی و گاه‌شماری استفاده می‌شود.

مراحل پژوهش در تاریخ:

۱) انتخاب موضوع:

برای انتخاب موضوع پژوهش، باید موضوع تحقیق تازه، غیر تکراری، دارای اثر و فایده و نیز منابع و اطلاعات کافی باشد.

۲) تدوین پرسش‌های تحقیق:

پرسش‌های مورد نیاز هر پژوهش علاوه بر آنکه هدف پژوهش را مشخص می‌کند، منابع بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست می‌شود. پرسش‌های پژوهش اغلب دربارهٔ زمینه‌ها، علل، آثار و نتایج رویدادها یا نقش افراد و گروه‌های درگیر در رویدادها مطرح می‌شود.

۳) شناسایی منابع:

پژوهشگر پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیق، میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی می‌کند. اگر محقق از اسناد استفاده کند، باید از اصالت و جعلی نبودن آن مطمئن شود.

۴) گردآوری و تنظیم اطلاعات:

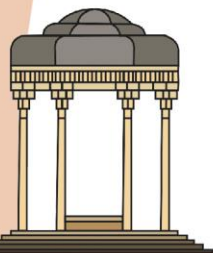
پژوهشگر اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را از منابع و اسناد تاریخی استخراج و سپس تنظیم و دسته‌بندی می‌کند.

۵) تحلیل و تفسیر اطلاعات:

برای انجام این مرحله نیاز به روش‌ها و مهارت‌های خاصی است. کار مورخان شباهت به کار کارآگاهان پلیس دارد. کارآگاهان و مورخان هر دو به دنبال شواهد و مدارکی هستند که به‌گونه‌ای گذشته را بازسازی و تفسیر کنند. کارآگاه به دنبال بازسازی صحنهٔ جرم و مورخ در پی بازسازی وقایع گذشته است. شواهد مورخ، تمام اسناد و مدارکی است که دربارهٔ گذشته اطلاعاتی می‌دهند.

۶) گزارش یافته‌های پژوهش:

نتایج و یافته‌های تحقیق، استخراج و در قالب گزارش علمی ارائه می‌شود.

منابع پژوهش علمی در تاریخ:

منابع پژوهش تاریخیاز نظر درجه اهمیت و اعتبار به دو دسته تقسیم می شود:

۱- منابع دست اول یا اصلی:

- ❖ آثاری است که در زمان وقوع حادثه یا نزدیکترین زمان وقوع آن نوشته شده است.
- ❖ نویسندگان این نوع منابع، خود ناظر رویدادها بوده اند یا شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده اند.
- ❖ به جز منابع مکتوب، تمام آثار باستانی و تاریخی شامل بناها، ابزارها، اشیا، سنگ نگاره ها و سنگ نوشته ها، سکه ها و هر وسیله ای که از گذشته به جای مانده، منبع دست اول است.

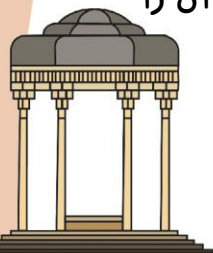
۲- منابع دست دوم یا فرعی:

- ❖ منابع، تحقیقات و آثاری است که مدت ها پس از وقوع رویدادها و با استفاده از منابع دست اول پدید آمده اند.

فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ:

۱- منبع شناخت و تفکر:

- ❖ مطالعه تاریخ، منبع ارزشمندی برای تقویت قوه شناخت و تفکر است.
- ❖ جست و جوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت ها و آثار و نتایج رویدادها، قوه درک و اندیشه ورزی را افزایش می دهد.
- ❖ بسیاری از آیات قرآن به مطالعه سرگذشت اقوام گذشته دعوت کرده است و آن را یک منبع معتبر برای کسب شناخت و تفکر معرفی می کند.

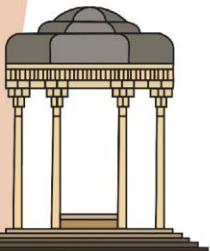
❖ «از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها، ذلت‌ها، موفقیت‌ها، شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی، حساب‌هایی دقیق و منظم دارد و با شناختن آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد و به سود سعادت خود و مردم از آن بهره‌گیری کرد.»
(شهید مطهری)

۲- بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده:

- ❖ رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته اتفاق افتاده‌اند، آثار و نتایج این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به هم پیوند می‌دهد.
- ❖ مطالعه تاریخ کمک می‌کند بفهمیم فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عواملی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند.
- ❖ علم تاریخ می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و نیر ترسیم افق آینده کمک کند.

۳- تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی:

- ❖ آگاهی افراد یک جامعه نسبت به سرزمین و گذشته مشترک خود باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر می‌شود.
- ❖ شناخت گذشته و بررسی زندگی مردمان در زمان‌ها و مکان‌های دیگر کمک می‌کند درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم.
- ❖ آگاهی تاریخی ایرانیان از گذشته خود به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی، نقش مهمی در حفظ هویت آنان در طول تاریخ داشته است.
- ❖ مطالعه گذشته اهمیت میراث فرهنگی را نشان می‌دهد و کمک می‌کند که میراث فرهنگی را به عنوان بخشی از هویت و شناسنامه خویش بدانیم.

بانک محتوای آموزشی SET

آسان و سریع مطالب مهم را مرور کنید و برای آزمون آماده شوید.

همین الان کلیک کن

دوره‌های آموزشی

با دوره‌های آموزشی وارد مسیر یادگیری شوید و گام به گام خود را در کل درس راحت کنید.

نمونه‌سوال‌ات حل شده

با نمونه سوال‌ات حل شده درس به درس، مثال‌های مهم را ببینید و مفاهیم را آسان درک کنید.

خلاصه نکات

با خلاصه نکات درس به درس فقط به نکات مهم بپردازید و زمان را ذخیره کنید.

ویدئو آموزشی

با ویدئوهای کوتاه درس به درس، مطالب درس را آسان و سریع یاد بگیرید.

www.youtube.com/@saminskill

www.aparat.com/set_ir_official

www.instagram.com/set.ir.shop

t.me/set_ir_levelup

[@set_ir_levelup](https://www.facebook.com/set_ir_levelup)

[@levelupset](https://www.facebook.com/levelupset)

۰۲۱۴۴۰۷۰۷۳۰

۰۹۰۲۷۱۴۳۴۰۲

اسکن کنید